

Шеметенко Людмила Петрівна,
суддя П'ятого апеляційного
адміністративного суду

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «АДМІНІСТРАТИВНА ЮРИСДИКЦІЯ»

Розглядаються наукові підходи до визначення понять «юрисдикція» та «адміністративна юрисдикція» у словниковому та доктринальному тлумаченні. Відмічено, що поняття «юрисдикція» є одним із основних у правовій науці, зокрема, теорії права, судочинстві, адміністративному, цивільному, господарському, податковому праві, що зумовлено появою та формуванням відповідних та інших видів юрисдикції.

Загальним у дослідженні цих понять є їх виведення із суті категорії «юрисдикція». Аналіз словникових визначень дає підставу вказати на таку основну рису юрисдикції, як віднесення її, насамперед, до судової, про що не завжди прямо зауважується у наукових публікаціях. Розмежовано поняття «юрисдикція» та «юрисдикційна діяльність».

Досліджено, що розуміння поняття «адміністративна юрисдикція» дослідниками є різноплановим, що зумовлено відсутністю законодавчого визначення, появою нових форм суспільних відносин та органів публічної влади, що впливає на його трактування, складністю прояву на практиці.

Адміністративна юрисдикція розглядається у вузькому (більшістю авторів) та широкому розумінні. У вузькому трактуванні адміністративна юрисдикція визначається як врегульована законом діяльність уповноваженого органу (його посадової особи) щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення та застосування заходів адміністративної відповідальності – адміністративних стягнень. До широкого визначення адміністративної юрисдикції науковці включають адміністративний процес, адміністративні процедури, її охоронну, виховну, регулятивну функції, критерії, види.

Підтримуємо погляд дослідників, які пропонують відмову від «вузького-широкого» розуміння адміністративної юрисдикції і розширення її суб'єктного складу шляхом визнання судів в якості суб'єктів адміністративної юрисдикції.

Ключові слова: юрисдикція, адміністративна юрисдикція, уповноважений орган, судова гілка влади, публічно-правовий спір.

Shemetenko L. THE PROBLEMS OF DEFINITION OF THE CONCEPT OF "ADMINISTRATIVE JURISDICTION"

Scientific approaches to the definition of "jurisdiction" and "administrative jurisdiction" in vocabulary and doctrinal interpretation are considered. It is noted that the concept of "jurisdiction" is one of the main in legal science, in particular the theory of law, justice, administrative, civil, commercial, tax law, due to the emergence and formation of relevant and other types of jurisdiction.

Common in the study of these concepts is their derivation from the essence of the category of "jurisdiction". The analysis of dictionary definitions gives grounds to point out such a basic feature of jurisdiction as its attribution, first of all, to the court, which is not always directly noted in scientific publications. The concepts of "jurisdiction" and "jurisdictional activity" are distinguished.

It is investigated that the understanding of the concept of "administrative jurisdiction" by researchers is diverse, due to the lack of legislative definition, the emergence of new forms of public relations and public authorities, which affects its interpretation, the complexity of manifestation in practice.

Administrative jurisdiction is considered in a narrow (by most authors) and broad sense. In a narrow interpretation, administrative jurisdiction is defined as the statutory activity of the authorized body (its official) to consider cases of administrative offenses and the application of measures of administrative liability - administrative penalties. To the broad definition of administrative jurisdiction, scholars include the administrative process, administrative procedures, its security, educational, regulatory functions, criteria, types.

We support the view of researchers who propose to abandon the "narrow-broad" understanding of administrative jurisdiction and expand its subject composition by recognizing the courts as subjects of administrative jurisdiction.

Key words: jurisdiction, administrative jurisdiction, authorized body, judicial branch of power, administrative dispute.

Постановка проблеми. Поняття «юрисдикція» є одним із основних у правовій науці, зокрема теорії права, судочинстві, адміністративному праві, що зумовлено появою та формуванням таких видів юрисдикції, як конституційна, державна, адміністративна, цивільна, господарська, податкова, кримінальна. Загальним у дослідженні цих категорій є їх виведення із суті поняття «юрисдикція».

З часу визначення поняття «адміністративна юрисдикція», вперше його навела Н.Г.Саліщева, розпочалися наукові дискусії щодо його суті та змісту, ознак, меж, видів. Розуміння поняття «адміністративна юрисдикція» дослідниками є різноплановим, що зумовлено відсутністю його законодавчого визначення, появою нових форм суспільних відносин та органів публічної влади, що впливає на його трактування, складністю прояву на практиці. Цими та іншими обставинами викликана необхідність подальшого наукового аналізу та уточнення характеристики адміністративної юрисдикції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Визначення поняття «адміністративна юрисдикція» здійснюється більшістю науковців-адміністративістів. Його активно розробляють українські (В.Б.Авер'янов, Л.С.Анохіна, А.М.Апаров, В.М.Бевзенко, Ю.П.Битяк, П.В.Вовк, О.С.Івашук, В.К.Колпаков, Т.О.Коломоєць,

М.М.Романяк, Я.Я.Сідей, О.І.Чорнобай) та зарубіжні (Д.Н.Бахрах, В.В.Головко, М.А.Лапіна, Н.Г.Саліщева, І.В.Панова, О.В.Панкова, Д.В.Чернишов, А.П.Шергин) правники. Ними адміністративна юрисдикція розглядається з різних наукових підходів, характеризується за своїм характером як правозастосовна, правоохоронна, правозахисна, діяльність, що притаманна у більшості уповноваженим органам державної виконавчої влади та здійснюється і через судочинство. Неоднозначність визначення науковцями адміністративної юрисдикції піднімає питання про необхідність продовження дослідження відповідної проблематики, окреслення подальших розробок.

Метою статті є дослідження наукових підходів до визначення понять «юрисдикція» і «адміністративна юрисдикція», їхнє словникове та доктринальне трактування, розмежування вищезазначених понять із поняттями юрисдикційна і адміністративно-юрисдикційна діяльність, з'ясування відмінності вузького та широкого розуміння цих термінів, напрямів актуальних перспективних досліджень.

Виклад основного матеріалу дослідження. За основу при визначенні поняття «адміністративна юрисдикція» науковці беруть поняття «юрисдикція». Словникова література наводить різне розуміння юрисдикції.

Так, Великий юридичний словник наводить переклад терміну «юрисдикція» (лат. Jurisdictio – судочинство, від jus – право і dictio виголошення) – установлення законом (або іншим нормативним актом) сукупність повноважень відповідних державних органів розв'язувати правові спори і вирішувати справи про правопорушення, тобто оцінювати дії особи або іншого суб'єкта права з погляду їх правомірності, приймати юридичні санкції до правопорушників [1, с. 783]. Великий тлумачний словник сучасної української мови наводить два визначення юрисдикції: 1. Право чинити суд, розглядати і вирішувати правові питання. // повноваження давати правову оцінку фактам, розв'язувати правові питання. 2. Сфера, на яку поширюється таке право [2, с. 1420]. Словник іноземних слів визначає юрисдикцію (лат. Jurisdictio – судочинство, здійснення суду) також у двох трактуваннях: 1. підсудність; право здійснювати суд, вирішувати правові питання; 2. правова сфера, на яку поширюється повноваження державного органу [3, с. 610].

Аналіз словникових визначень дає підставу вказати на таку основну ознаку поняття «юрисдикція», як віднесення її до судової, про що не завжди прямо зауважується у наукових публікаціях.

Позиції учених щодо визначення поняття «юрисдикція» є неоднозначними. Відмінність наукових поглядів полягає у повноті такого визначення, його розгляді в широкому та вузькому значенні. На думку більшості науковців, юрисдикція є окремим видом правозастосовної і правоохоронної діяльності, для якої характерна певна процедура розгляду спорів, винесення юрисдикційного акту, змагальність процесу. Юрисдикція, як будь-який вид діяльності органів державного управління, має низку ознак, які відрізняють її від інших видів державної діяльності [4, с. 215-216].

Юрисдикція як державно-владна діяльність є застосуванням закону до юридичних конфліктів і прийняття по ним правових актів, тобто з точки зору форм здійснення права це правозастосовна діяльність. Суд та інші юрисдикційні органи не створюють в процесі своєї діяльності правові норми, а застосовують такі до конкретних фактів. Юрисдикція, як і правозастосування у цілому, представляє собою діяльність, змістом якої є збір, дослідження, оцінка інформації і прийняття рішення. Рішення будь-якої юридичної справи можливе лише на основі аналізу наявних фактів [5, с. 11].

В.К.Колпаков, В.В.Гордєєв юрисдикцію розуміють: а) як компетентність судових органів щодо вирішення кримінальних справ; б) як компетентність судових органів щодо вирішення не тільки кримінальних, а й будь-яких інших справ; в) як компетентність будь-яких (включаючи судові) органів (посадових осіб) щодо вирішення спорів про право; г) як юридично оформлене право уповноважених органів (посадових осіб) здійснювати свої функції щодо встановлення об'єктів, структур, сфер [6, с. 11]. Такий погляд свідчить про широкий підхід авторів до розгляду поняття «юрисдикція».

В юридичній науці виділяються такі види юрисдикції – державна, міжнародна, конституційна, адміністративна, податкова, цивільна, господарська, кримінальна та інші.

В.В.Головко визначає та розмежує юрисдикцію і юрисдикційну діяльність. Юрисдикція на його думку є сукупністю повноважень державного органу, його посадової особи з регулювання суспільних відносин у певній правовій сфері державного або міжнародного характеру. Юрисдикційна діяльність, в свою чергу, представляє виконання виконавчо-розпорядчих, правозастосовних, правоохоронних, квазісудових функцій уповноваженими на те органами (посадовими особами) [7, с. 62].

Юрисдикційна діяльність у загальному розумінні розпочинається з виникнення юридичного факту, у подальшому з появи правового спору його розв'язання уповноваженим державним органом відповідно до законодавчо встановленої компетенції та повноваження, прийняття з цією метою відповідного рішення, акту.

Науковцями наводяться різні авторські поняття «адміністративної юрисдикції», як одного із видів юрисдикції. Логічним вважаємо підхід С.В.Горovenко та Є.С.Ізюмової, які визначення поняття здійснюють на підставі його основних ознак. До таких вони відносять: перша ознака – наявність адміністративного спору, що розмежує адміністративну юрисдикцію від інших видів юрисдикції; друга ознака – наявність повноважень з розгляду адміністративного спору в певного органу публічного управління; третьою ознакою є процесуальна регламентація дій органів публічного управління, такі процедури закріплюються в

адміністративних регламентах; четверта ознака – наявність адміністративного акту, який є результатом виконаних органом публічного управління дій. Підводячи підсумок дослідники зазначають, що адміністративну юрисдикцію варто розуміти як процесуально регламентовану діяльність компетентних органів публічного управління, уповноважених на розгляд адміністративних спорів, винесення за їхніми результатами обов'язкових для виконання, індивідуально визначених юрисдикційних актів [8, с. 68].

Адміністративна юрисдикція розглядається у вузькому (більшістю авторів) та широкому розумінні. Вузьке розуміння адміністративної юрисдикції, на думку А.О.Логвиненка, обмежується повноваженнями правоохоронного та правозахисного напрямів. Натомість виокремлення широкого розуміння адміністративної юрисдикції передбачає охоплення нею не тільки вказаних напрямів, а й вирішення будь-яких адміністративних справ, спрямованих у тому числі й на вирішення питань державного управління [9, с. 207].

С.Комісаров, розглядаючи вузьке та широке розуміння вищезазначеного поняття вказує, що у вузькому розумінні адміністративна юрисдикція визначається вченими як діяльність з розгляду справ про адміністративні правопорушення та винесення відповідних постанов у встановлених законом формах. Або – як врегульована законом діяльність уповноваженого органу, посадової особи щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення та застосування заходів адміністративної відповідальності – адміністративних стягнень. Адміністративну юрисдикцію у широкому розумінні науковець розглядає також як врегульовану законом діяльність уповноваженого органу державної влади, посадової особи щодо вирішення індивідуальних адміністративних справ (спорів), пов'язаних з адміністративно-правовими відносинами громадянина або недержавної організації з державним органом (його посадовою особою) при здійсненні цим органом публічної влади, як правило, виконавчої влади. Науковець зауважує, що в широкому розумінні юрисдикційну діяльність розуміють і як адміністративне судочинство [10, с. 102].

У широкому розумінні визначення аналізованого поняття є також різноплановим. Окремі автори зазначають, що адміністративна юрисдикція здійснюється також органами місцевого самоврядування. Таку думку висловлює Я.Я.Сідей, з його погляду широкий зміст адміністративної юрисдикції охоплює встановлений законом порядок розгляду й вирішення індивідуально визначених (адміністративних) справ, що виникають у сфері державного управління (у цьому разі зазначене поширюється й на сферу місцевого самоврядування), спеціально уповноваженими на те органами (посадовими особами) та у відповідних випадках загальними (звичайними) судами [11, с. 197].

Таку ж точку зору підтримує колектив авторів навчального посібника «Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України», в якому зроблений висновок, що з часом розуміння юрисдикції зазнало певних змін, і сьогодні вона охоплює не лише діяльність державних органів (приміром, суди, поліція), а й муніципальних органів (виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад, адміністративні комісії). Таким чином адміністративна юрисдикція є сукупністю повноважень органів публічної адміністрації вирішувати правові спори і справи про правопорушення. Юрисдикція, як вид діяльності органів публічної влади, безпосередньо пов'язана з охороною суспільних відносин і полягає в розгляді суб'єктом владних повноважень (органами публічної адміністрації) юридичної справи по суті та прийнятті по ній рішення, виконання якого може забезпечуватися примусовою силою держави [12, с. 212].

Адміністративна юрисдикція в парадигмі правової держави, обґрунтовує П.В.Вовк, – це визначена законодавством компетенція уповноважених органів влади щодо розгляду та вирішення адміністративних справ, притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності та використання інших повноважень щодо вирішення різних публічно-правових питань в межах адміністративного спору з метою здійснення справедливого адміністративного судочинства, захисту та відновлення прав, свобод та законних інтересів осіб, суспільства та держави, реалізації функцій правової держави [13].

Науковці наводять широке поняття адміністративної юрисдикції, вказуючи не лише на відповідний уповноважений орган (посадову особу), а й на виробництво по адміністративним справам, які входять в адміністративний процес (В.В.Чернишов), адміністративні процедури, виділяють її охоронну, виховну, регулятивну функції (О.В.Панкова), види (В.К. Колпаков, В.В. Гордєєв), критерії (В.М.Бевзенко).

Так, в юридичній науці вказується на поділ адміністративної юрисдикції на такі види (на відміну від цивільно-правової, кримінально-правової і дисциплінарної): а) адміністративно-регулятивну, тобто компетентність вирішувати адміністративні справи, що виникають по іншим, крім виникнення спору про право і вчинення адміністративного правопорушення, підставам (справи про видачу ліцензій, державну реєстрацію автотранспортних засобів тощо); б) адміністративно-судочинну, тобто компетентність адміністративних судів щодо вирішення відповідних справ; в) адміністративно-деліктну, тобто компетентність вирішувати справи про адміністративні правопорушення, за вчинення яких передбачається накладення адміністративних стягнень [6, с. 12-13].

В.М.Бевзенко слушно виділяються критерії адміністративної юрисдикції, до яких віднесено:

- 1) публічно-правові (адміністративно-правові) відносини;
- 2) рішення, дії, бездіяльність суб'єктів владних повноважень або виконання носіями публічних повноважень обов'язків, передбачених законодавством;
- 3) присутність у спірних правовідносинах суб'єкта владних повноважень, суб'єкта делегованих повноважень або носія публічних повноважень;

4) здійснення суб'єктом адміністративного повноваження, спір про право чи обов'язок у сфері публічного адміністрування;

5) законодавство, яке закріплює повноваження суб'єктів у сфері публічного адміністрування (адміністративне законодавство чи адміністративна норма, якими врегульовано спірні правовідносини) [14].

Аналіз юридичної літератури з питання визначення адміністративної юрисдикції свідчить, що науковці досліджують вказане поняття за компетенційним підходом уповноважених державних органів влади, проте існує неоднозначність в поглядах щодо його суб'єктивного складу. Про таку тенденцію, зокрема, вказує М.М.Романяк [15, с. 96].

Адміністративну юрисдикцію визначають як таку, що здійснюється: 1) без звернення до суду, 2) із судовим розглядом. Так, адміністративну юрисдикцію як таку, що застосовується без звернення до суду розглядає О.І.Безпалова, яка вважає, що адміністративна юрисдикція – це особливий вид правозастосовної діяльності органів публічної адміністрації, яким на законодавчому рівні надано повноваження щодо розгляду адміністративно-правових спорів, справ про адміністративні правопорушення у встановленій законом адміністративно процесуальній формі (без звернення до суду) та накладення адміністративних стягнень [16, с. 141].

На наш погляд, більш доречним є розгляд як важливої складової адміністративної юстиції судової гілки влади враховуючи такі законодавчі положення: відповідно до п.1 ч.1 ст.4 КАС України адміністративна справа, це переданий на вирішення адміністративного суду публічно-правовий спір. Ч. 1 ст. 19 КАС України містить норму про те, що «юрисдикція адміністративних судів поширюється на справи у публічно-правових спорах» із переліком таких справ [17].

Н.Г.Саліщева характеризує адміністративну юрисдикцію як сукупність процесуальних повноважень державних органів (їх посадових осіб) і судів з розгляду: 1) адміністративних спорів між органом публічної адміністрації (органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування), їх посадовими особами, з однієї сторони, і громадянами (фізичними особами) або організаціями (юридичними особами) – з іншої); 2) справ про адміністративні правопорушення [18]. О.П.Рябченко до адміністративної юрисдикції відносить: 1. адміністративну юрисдикцію адміністративного суду; 2. діяльність щодо застосування заходів адміністративного суду; 3. діяльність щодо застосування заходів дисциплінарного впливу [19, с. 148].

На погляд О.В.Панкової, сьогодні мова повинна йти перш за все про відмову від «вузького-широкого» розуміння адміністративної юрисдикції і про розширення її суб'єктного складу шляхом визнання судів в якості суб'єктів адміністративної юрисдикції, а також про концептуальне переосмислення правової природи адміністративно-юрисдикційної діяльності суду і визнання її в якості складової частини правосуддя [20, с. 61]. Повністю підтримуємо висловлену позицію.

Висновки. Отже, поняття «адміністративна юрисдикція» визначається науковцями з різних позицій, що зумовлюється тими ознаками, які ними розуміються як істотні. До основних ознак цього поняття дослідники відносять: діяльність уповноважених органів (їх посадових осіб); розгляд ними публічно-правових спорів з різноманітних адміністративних відносин; прийняття ними рішення (акту) у відповідності до норм адміністративного законодавства. Таким є узагальнене вузьке розуміння цього поняття.

Аналізоване поняття визначається також широкому трактуванні. Під час розробки такого визначення до нього включають як його складники адміністративні процедури та інші частини адміністративного процесу, зокрема, адміністративні юрисдикційне та неюрисдикційне провадження, ознаки та критерії адміністративної юрисдикції, інше.

На наш погляд, розгляд адміністративної юрисдикції у вузькому і широкому сенсі, якщо вказується на одного і того ж уповноваженого державного органу, який має право та зобов'язаний розглядати публічно-правові спори, є недоцільним. У цьому разі будь-яке трактування не буде достатньо повним. Більш перспективним буде визначення адміністративної юрисдикції із зазначення такої діяльності уповноваженими державними органами влади, у тому числі судової, відповідно до законодавчо встановлених компетенційних повноважень та відповідно до суті публічно-правового спору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Большой юридический словарь / Под ред. А.Я.Сухарева, В.Д.Зорькина, В.Е.Крутских / М.: Инфра-М. 1999. 790 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови. / Уклад. і гольний редактор В.Т.Бусел / К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004.1440 с.
3. Словарь иностранных слов. 16-е изд., испр. М. М.: Рус.яз., 1988. 624 с.
4. Чернышов Д.В. Особенности института юрисдикции в административном праве и процессе. Понятие и признаки. *Вестник Нижегородского университета им. Н.И.Лобачевского*. 2015. №1. С.214-220.
5. Административная юрисдикция: учебник. Оренбург: ООО ИПК «Университет», 2015. 271 с.
6. Колпаков В.К., Гордеев В.В. Юрисдикция административных судов. Монография. В 2-х книгах. Книга 1. Х.: Харків юридичний, 2011. 352 с.
7. Головки В. В. Понятие и признаки административной юрисдикции. *Научный вестник Омской академии МВД России*. 2014. № 4 (55). С.60-63.

8. Горovenko С.В., Изюмова Е.С. Административная юрисдикция органов государственного управления в сфере игорного бизнеса. *Вестник Челябинского государственного университета*. 2015. № 25 (380). Право. Вып. 45. С. 67–75.
9. Логвиненко А.О. Процесуальна форма реалізації компетенції органу публічної адміністрації: сутність і систематизація. *Право і суспільство*. 2019. №4. С.205-210.
10. Комиссаров С. Сутність адміністративно-юрисдикційної діяльності. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2015. № 3. С. 100–107.
11. Сідей Я.Я. Розмежування адміністративної юрисдикції з іншими видами юрисдикції у сфері судової компетенції. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. №6. С. 196-200.
12. Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України: Навч. посібник / За заг. ред. заслуженого юриста України В.А.Глуховері. Дніпро: Дніпроп. держ. унт внутр. справ, 2016. 264 с.
13. Вовк П.В. Поняття адміністративної юрисдикції в парадигмі правової держави. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2. С. 517 – 519.
14. Бевзенко В.М. Критерії адміністративної юрисдикції. *Судебно-юридическая газета*. 2020. 29 травня URL: <https://sud.ua/ru/news/blog/169927-kriteriyi-administrativnoyi-yurisdiktsiyi>
15. Романяк М.М. Сутність адміністративної юрисдикції та процесуальних форм її реалізації: окремі питання визначення. *Держава та регіони. Серія Право*. 2017. №1 (55). С.93-97.
16. Безпалова В.І. Загальна характеристика адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції. *Bulletin of the Penitentiary Association of Ukraine*. 2019. № 3(9). С.139-146.
17. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
18. Салищева Н.Г. Административная юрисдикция // Большая российская энциклопедия. 2004. URL: <https://slovaronline.com/browse/d4c36259-6adb-3b48-b325->
19. Рябченко О.П. Юрисдикція як процесуальний інститут забезпечення законності у сфері державної митної справи: загальна характеристика. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. №4. С. 147-150.
20. Панкова О.В. Современная концепция административной юрисдикции: опыт критического переосмысления. *Lex russica*. № 2 (147) февраль 2019. С.57-68.

REFERENCES:

1. Suharev, A.Ya., & Zorkin, V.D., & Krutskih, V.E. (1999). *Yuridicheskiy slovar*. [Legal Dictionary]. Infra-M. 790 [in Russian].
2. Busel, V.T. (2004). *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy*. [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Irpin. VTF «Perun», 1440 [in Ukrainian].
3. *Slovar inostrannykh slov*. (1998) 16-e uzd., ispr. Rus.yaz., 624 . [in Russian].
4. Chernyishov, D.V. (2015) *Osobnosti instituta yurisdiktsii v administrativnom prave i protsesse. Ponyatie i priznaki*. [Features of the institution of jurisdiction in administrative law and procedure. Concept and signs]. *Vestnik Nizhegorodskogo universiteta im. N.I.Lobachevskogo*. #1. 214-220. [in Russian].
5. *Administrativnaya yurisdiksiya: uchebnik*. (2015). Orenburg: OOO IPK «Universitet», 271. [in Russian].
6. Kolpakov, V.K., & Hordieiev, V.V. (2011). *Yurysdyktsiia administratyvnykh sudiv*. [Jurisdiction of administrative courts]. *Monohrafiia. V 2-kh knyakh*. Knyha 1. Kharkiv yurydychnyi, 352 [in Ukrainian].
7. Golovko, V. V. (2014) *Ponyatie i priznaki administrativnoy yurisdiktsii*. [The concept and signs of administrative jurisdiction]. *Nauchnyi vestnik Omskoy akademii MVD Rossii*. № 4 (55). 60-63. [in Russian].
8. Gorovenko, S.V., & Izyumova, E.S. (2015). *Administrativnaya yurisdiksiya organov gosudarstvennogo upravleniya v sfere igornogo biznesa*. [Administrative jurisdiction of government bodies in the field of gambling business]. *Vestnik Chelyabinskogo gosudarstvennogo universiteta*. № 25 (380). *Pravo. Vyip. 45*. 67–75. [in Russian].
9. Lohvynenko, A.O. (2019). *Protsesualna forma realizatsii kompetentsii orhanu publichnoi administratsii: sutnist i systematyzatsiia*. [Procedural form of realization of competence of a body of public administration: essence and systematization]. *Pravo i suspilstvo*. №4. 205-210. [in Ukrainian].
10. Komissarov, S. (2015). *Sutnist administrativno-yurysdyktsiinoi diialnosti*. [The essence of administrative and jurisdictional activities]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy*. № 3. 100–107. [in Ukrainian].
11. Sidei, Ya.Ia.(2018). *Rozmezhuвання administrativnoy yurysdyktsii z inshymy vydamy yurysdyktsii u sferi sudovoi kompetentsii*. [Delimitation of administrative jurisdiction with other types of jurisdiction in the field of judicial competence]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. №6. 196-200. [in Ukrainian].
12. Hlukhoveria, V. A. (Ed.). (2016). *Administrativno-yurysdyktsiina diialnist Natsionalnoi politsii Ukrainy*. [Administrative and jurisdictional activities of the National Police of Ukraine]. *Navch. posibnyk* Dnipro: Dniprop. derzh. unt vnutr. sprav, 264 [in Ukrainian].
13. Vovk, P.V. (2020). *Poniattia administrativnoy yurysdyktsii v paradyhmi pravovoi derzhavy*. [The concept of administrative jurisdiction in the paradigm of the rule of law]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. № 2. 517 – 519 [in Ukrainian].

14. Bevzenko, V.M. (2020, May 29) Kryterii administratyvnoi yurysdyksii [Criteria of administrative jurisdiction]. *Sudebno-yurydycheskaia hazeta*. Retrieved from: <https://sud.ua/ru/news/blog/169927-kriteriyi-administrativnoi-yurisdiksiyi> [in Ukrainian].
15. Romaniak, M.M. (2017). Sutnist administratyvnoi yurysdyksii ta protsesualnykh form yii realizatsii: okremi pytannia vyznachennia. [The essence of administrative jurisdiction and procedural forms of its implementation: some issues of definition]. *Derzhava ta rehiony. Seriya Pravo*. №1 (55). 93-97. [in Ukrainian].
16. Bezpalova, V.I. (2019) Zahalna kharakterystyka administratyvno-yurysdyktsiinoi diialnosti politzii. [General characteristics of administrative and jurisdictional activities of the police]. *Bulletin of the Penitentiary Association of Ukraine*. № 3(9). 139-146. [in Ukrainian].
17. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy (2005, July 6) [Code of Administrative Procedure of Ukraine]. № 2747-IV Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> [in Ukrainian].
18. Salischeva, N.G. (2004) Administrativnaya yurisdiksiya . Bolshaya rossiyskaya entsiklopediya. Retrieved from: <https://slovaronline.com/browse/d4c36259-6adb-3b48-b325->[in Russian].
19. Riabchenko, O.P. (2016) Yurysdyktsiia yak protsesualnyi instytut zabezpechennia zakonnosti u sferi derzhavnoi mytnoi spravy: zahalna kharakterystyka. [Jurisdiction as a procedural institution of ensuring legality in the field of state customs: general characteristics]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. №4. 147-150. [in Ukrainian].
20. Pankova, O. V. (2019) Sovremennaya kontseptsiya administrativnoy yurisdiksiii: opyt kriticheskogo pereosmysleniya. [The modern concept of administrative jurisdiction: an experience of critical rethinking] *Lex russica*. № 2 (147) 57-68. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції: 22.10.2020

УДК 342.565

Саадулаев Анзор Ібрагімович,
суддя, Шевченківський районний суд м. Київ
e-mail: anzor.court@gmail.com

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА В УКРАЇНІ

Стаття призначена правовому регулюванню статусу іноземців та осіб без громадянства в Україні. Наголошено, що регулювання будь-яких суспільних відносин потребує наявної сучасної нормативно-правової бази. Саме на державу покладено обов'язок шляхом нормативно-правового регулювання забезпечити захист прав та законних інтересів іноземців та осіб без громадянства як учасників суспільних правовідносин.

Звертається увага, що основне місце серед нормативно-правових актів, якими регулюється правовий захист іноземців та осіб без громадянства, належить Конституції України, відповідно до якої іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, – за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України. Іноземцям та особам без громадянства може бути надано притулок у порядку, встановленому законом. Крім Конституції України, акцентовано увагу важливу роль інших нормативно-правових актів: законодавчих та підзаконних нормативних актів, яким належить чільне місце та роль у механізмі правового регулювання статусу іноземців та осіб без громадянства в Україні.

Підкреслено, що важливу роль в правовому становищі іноземців та осіб без громадянства відіграє спеціальне законодавство, а також норми процесуального законодавства, зокрема, Кодексу адміністративного судочинства України.

Розкрито роль міжнародних актів та встановлено, що міжнародні нормативно-правові акти є частиною національного законодавства і застосовуються у порядку, передбаченому нормами національного законодавства. Звертається увага на важливу роль судової практики Європейського суду з прав людини у захисті прав, свобод та інтересів іноземців та осіб без громадянства.

Зроблено висновок, що з метою захисту прав, свобод та законних інтересів іноземці та особи без громадянства, а також інші категорії осіб мають право звернутися як органу публічної влади, так і до суду, у тому числі й адміністративного.

Ключові слова: законодавство, іноземці, права, свободи, нормативне регулювання, судовий захист.

Saadulaev A. LEGAL REGULATION OF STATUS OF FOREIGNERS AND PERSONS WITHOUT CITIZENSHIP IN UKRAINE

The article is intended for legal regulation of the status of foreigners and stateless persons in Ukraine. It is emphasized that the regulation of any social relations requires a modern legal framework. It is the duty of the state to ensure the protection of the rights and legitimate interests of foreigners and stateless persons as participants in public relations through legal regulation.

It is noted that the main place among the regulations governing the legal protection of foreigners and stateless persons belongs to the Constitution of Ukraine, according to which foreigners and stateless persons legally staying in Ukraine enjoy the same rights and freedoms, as well as have the same responsibilities as citizens of Ukraine - except as provided by the Constitution, laws or international treaties of Ukraine. Aliens and stateless persons may be granted asylum in accordance with the

2020. Випуск 8. Спецвипуск